

Vážené paní ředitelky,

**zaslaný dotazník je součástí mé diplomové práce s názvem
„ Zhodnocení úrovně environmentální výchovy v mateřských
školách regionu Prahy 9.“**

**Budu velmi vděčná, jestliže věnujete několik svých drahocenných
minut k jeho jednoduchému a pravdivému vyplnění (jde mi o
skutečný stav). Vyhodnocení bude anonymní a obecné (bez názvů
MŠ, Vašich jmen atd.) ÚDAJE NEPOUŽÍJI K JINÉMU ÚČELU!**

**Prosím odpovědi zaškrtněte nebo stručně odpovězte a dotazník
zašlete zpět na mojí e mailovou adresu:**

ha.king@seznam.cz

do 31.3.2006

Srdečně děkuji za Vaši pomoc

ředitelka MŠ Čakovice II

Hana Králová

studentka 5.roč.komb.studia obor předš.pedag. UK

DOTAZNÍK

„Zabýváte se na vaší mateřské škole environmentální výchovou?“

1. Jaký je Váš osobní vztah k přírodě?

2. Víte, co to environmentální (ekologická) výchova je a čím se zabývá?
(pokud ano, stručně popište)

3. Vyhledáváte subjekty EVVO, které se zabývají školením a koordinací vedoucích pracovníků MŠ a účastníte se jejich akcí?

4. Znáte ve svém okolí spolky, organizace nebo Eko-centra, která se touto oblastí zabývají a využíváte jejich nabídky programů pro děti i učitele? (vypište)

5. Slyšely nebo četly jste něco o „Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice“ a jeho přílohu „Akční program na léta 2004/2005“?

a) ANO b) NE (zaškrtněte)

6. Považujete environmentální výchovu (dále EV) nejmenších za :

a) důležitou a nepostradatelnou b) zařazujete jí v MŠ občas

c) za důležitou jí nepovažujete
(zaškrtněte)

7. Proč myslíte, že je nutné zařazovat do výchovných programů prvky EV ?

8. Realizujete EV na základě Rámcového programu pro předškolní vzdělávání a v jakých oblastech (vypište)

9. Jakými formami činností je realizujete (např.: pracovní a výtvarné aktivity, formou prožitků, pokusů, praktické aktivity...)?

10. Objevují se prvky EV ve Vašich :

a) dlouhodobých projektech

b) krátkodobých projektech

c) obojí ?
(zaškrtněte)

11. Jsou rodiče dětí ve Vaší MŠ ochotni se do projektů zapojovat a jakým způsobem?

12. Máte dostatečné zázemí pro kontakt dětí s přírodou (školní zahradu, okolí MŠ...)?

13. Popište umístění Vaší MŠ (v městské zástavbě, na okraji města atd...)

14. a) Zabývá se ve Vaší MŠ někdo speciálně přípravou programů s ekologickou náplní?

b) Spolupracují při tvorbě třídního výchovného programu obě vyučující na třídách ?

15. Využíváte při své výchovně vzdělávací práci odbornou literaturu s ekologickou tematikou pro děti i dospělé ? (pokud ano, uveďte jakou)

16. Přivítala byste již zpracované projekty a byla ochotna výměnou poskytnout ten svůj?

Ekosystém LES – projekt EV pro mateřské školy

Ekosystém LES je součástí celoročního projektu „Seznamování dětí s přírodou“, který je zaměřen na ekologickou výchovu dětí v mateřské škole.

Dalšími oblastmi projektu jsou :
Ekosystém LOUKA, PASEKA
Ekosystém STRÁŇ
Ekosystém POLNÍ CESTA

Hlavní cíl celého projektu:

Soustavná výchova dětí k ekologickému myšlení, k šetrnému zacházení s přírodou a ohleduplnému chování v prostředí, ve kterém žijeme.

Záměrem součásti projektu Ekosystém LES:

- formou motivačních her probudit zvědavost a zájem dětí o les
- budeme s dětmi hovořit o prožitých citech, emocích, pocitech a myšlenkách a vyjádříme je různými způsoby
- zasadíme naučené jako v mozaice kamínek ke kamínku
- hry zorganizujeme tak, aby všem poskytovaly radost a tím byl i zajištěn úspěch učení
- budeme si všímat způsobu vidění dětí a umožníme jim postřehy všemi smysly
- nezapomeneme na podporování logického myšlení, pozorovacího talentu a jazykových výrazových schopností

Věková skupina dětí: heterogenní třída 3 – 5 leté

Analýza dosud získaných znalostí dětí: byla provedena na vyjízdce do Ďáblického lesa formou her a pozorováním.

Zprostředkování vědomostí:

formou hry na „LESNÍ DŮM“ – velké rozdělení lesa a tím i životního prostoru živočichů a rostlin se dá provést podle výšky vzrůstu společenství rostlin – stromy, keře, byliny. Podobně jako patra nějakého domu obývají rozdílné zvířecí a rostlinné rodiny jednotlivá patra domu.

Motivace:

„LESNÍ DŮM“ si vytvoříme z větví a přírodnin donesených z lesa z výletu a rozdělíme na sklep, přízemí a 1.patro. Ve sklepě – v půdě žijí drobní živočichové – mravenci, brouci, pavouci, žížaly, krtci apod. V přízemí žije ježek, zajíc, srnka, jelen, liška apod. A v 1.patře skáče veverka, žije datel, strakapoud apod.(podle vlastního výběru a podmínek).

Průběžně budeme do modelu doplňovat výrobky z jednotlivých témat.

Plán provedení v mateřské škole a jejím okolí

Přípravná témata:

1. Když se řekne les
2. Četba z knihy „Proč pláčeš muchomůrko?“ Daisy Mrázkové
3. Výtvarné ztvárnění příběhu „Jak šumí les“
4. Program v Eko-centru Toulcův dvůr „Skřítek Lesníček“
5. Vytvoření Skřítko Lesníčka
6. Aktivity na škole v přírodě s využitím dalších témat

Další témata ze živočišné říše :

Mravenec
Pavouk
Krtek a žížaly
Ježek
Veverka
Sýkorka

Rostlinná říše

Rozdělení rostlinné říše jsme v úvodu provedli podle vzrůstu na stromy, keře a byliny. Můžeme postupovat podobným způsobem jako se živočichy. V těchto činnostech se zaměříme mimo jiné na viditelné charakteristické znaky stromů, keřů a bylin – listy nebo jehličí, kůra, květy, plody.

Témata: bylinné patro – Sasanka a konvalinky

Houby, mechy a lišejníky

keřové patro - Borůvky, maliny, ostružiny

Šípek

stromové patro - Smrk a borovice

Bříza

Součástí celku „Ekosystém LES“ jsou i programy v Ekologickém centru „Toulcův dvůr“ s názvy „Skřítek Jarníček“ a „Skřítek Lesníček“.

V měsíci červnu nás čeká, jako vyvrcholení celoročního projektu, týdenní škola v přírodě v Jizerských horách.

V rámci projektu i četba na pokračování z uvedené literatury.

Použité pomůcky a literatura :

- diapozitivy s lesním námětem z vlastních zdrojů
- kazety s relaxační hudbou
- výtvarný materiál – papíry nejrůznějších formátů, barvy, štětce, pastelky, voskovky, nůžky, lepidlo...
- speciální lupy
- přírodniny přímo na místě tvorby

- literatura dětská : Mrázková D.: „ Proč pláčeš muchomůrko?“ (SNDK 1993)
Moric R.: „ Povídala ježčí máma“ (Albatros 1989)
Moric R. : „Pohádky z lesa“ (Albatros 1991)
Sladkov N., Holzner P. : „Lesní schovávanky“ (SNDK 1987)
Sekora O. : „ Ferda Mravenec“ (Albatros 1992)
Miller Z. : „ Jak krtek ke kalhotkám přišel“ (Albatros 1995)
- literatura odborná : „Ekologická výchova v MŠ“ (Ekocentrum Paleta Pardubice 1996)
„ Námětník a projekty v MŠ“ ----- // -----
Hederer J., Schmidbauer H.: Les a praktická ekologická výchova v MŠ (Pražské ekolog. Centrum 1997)
„Vnímejme přírodu všemi smysly“(----- // ----- 1993)

Vlastní realizace projektu a její průběžné vyhodnocování

1. Když se řekne les...

Cíl : citový prožitek při líčení pozorovaného, prožitého nebo vymyšleného

Činnosti :

- navození opakování zážitků z výletu do Ďáblického lesa pomocí diapozitivů s lesním námětem a s podmalováním relaxační kazety
- citlivé navození rozhovoru o významu lesa – místo pro odpočinek, rekreaci, pozorování a poznávání, stín, zadržování vody, životní prostředí pro rostliny (stromy, keře, byliny) a zvířata,
- pohybové ztvárnění - les listnatý a jehličnatý, les ve větru, les v zimě, les ukrývá své obyvatele... doplnění hry s mluvidly- procvičení hlásky š
- aktivity u modelu „Lesní dům“- vymýšlení postupného doplňování
- na závěr relaxační chvílka s motivací „ ležíme na lesním paloučku“, následné popisování pocitů

Průběžné hodnocení :

Promítání diapozitivů bylo u této skupiny použito poprvé, po počáteční hře se stíny se ale všichni nechali vtáhnout do tajemné atmosféry lesa. Svě vykonala jednak relaxační hudba a jednak zatemnění místnosti. Snad nejvíce děti zaujal snímek slunečních paprsků mezi stromy.

Nejcitlivější pozorovatelé Natálka, Ondra a Julka všem pomohli s navozením rozhovoru o významu lesa ještě v přítomí promítání, byli také nejaktivnější při vzpomínání na náš výlet.

Také pohybové ztvárnění „si prožily“ některé děti velmi intenzivně, popisovaly jednoduše své pocity a snažily se je pohybově ztvárnit. Nejmladší Andrejka a Tomášek spolu s Filipem již odmítali spolupráci, začali se věnovat hrám jiného charakteru a byla jim ponechána volnost.

Při aktivitách u modelu „Lesního domu“ nejvíce vymýšlel Pepík, využíval svých znalostí od dědečka myslivce. Natěšili jsme se tedy všichni na další činnosti spojené s projektem.

Na vycházce jsme pak všichni poslouchali šumění listnatých a jehličnatých stromů a zkoušeli hledat rozdíly.

2. Četba 1. příběhu „Jak šumí les“ z knihy Daisy Mrázkové „Proč pláčeš muchomůrko?“

Cíl : procvičení jazykových výrazových schopností, umět se vcítit do druhého, procvičování paměti

Činnosti :

- četba příběhu
- vcítění se do holčičky Kateřinky (smutek, pocity v lese...)
- kdo je to hajný, známe o něm nějakou píseň ?
- čarování s říkadlem „ Kůry, můry, ven...“, tiše x hlasitě, rytmizace zaklínadla s doprovodem rytmických nástrojů
- vysvětlení neznámých pojmů v zaklínadle – klektáky, jektáky..
- procvičení hlásek š, c, č v řeči lesa „ Co ty víššš...“

Průběžné hodnocení :

Děti velmi pozorně vyslechly úvodní příběh pohodlně uloženy na svých polštářcích. Dvojčata Vojta a Kuba se opravdu vcítili do role smutné Kateřinky, skoro nám bylo také všem do pláče. Ze smutku nás vyvedlo kouzelné zaklínadlo, kterým tatínek hajný přivolal pěkné počasí. Nadšená rytmizace všem vrátila veselou náladu. Při procvičování hlásek v řeči lesa jsem se utvrdila v poznatku, že Andrejka a Vojta z dvojčat potřebují procvičovat hlásku č a š.

Ve vysvětlování pojmů ze zaklínadla opět dominoval Pepík. Od dědy hajného ví, kdo hajný je a čím se zabývá, a že klektáky a jektáky jsou kančí zuby.

3. Výtvarné ztvárnění příběhu

Cíl : rozvíjení koncentrace a představivosti, pokus o komunikaci a spolupráci starších dětí ve skupině při výtvarném projevu

Činnosti :

- krátké zopakování příběhu
- pro výtvarné ztvárnění příběhu byl zvolen název „ Jak šla Kateřinka do hájovny“
- seznámení s technikou provedení (pastelky nebo voskové pastely) a s prací na pásovém formátu čtvrtky
- upozornění na úskalí spolupráce ve dvojicích – nutná domluva předem
- navození a práce dětí při relaxační hudbě s lesní tematikou

Průběžné hodnocení :

Protože bylo výtvarné ztvárnění zařazeno druhý den po četbě, děti měly příběh ještě v živé paměti. Před vlastním provedením dostaly starší děti možnost pracovat na jedné práci s kamarádem, nebo každý sám. Víím, že se děti domluvě a spolupráci teprve učí. Nejstarší děti ve skupině (Ondra, Julka, Natálka a asi tři ostatní) se snažily o spolupráci, výsledkem však bylo spíš individuální kreslení z každé strany. Ať bylo provedení „různých kvalit a úrovní“, svůj úkol splnilo. Děti se pokusily výtvarně ztvárnit své zážitky z vyslechnutého příběhu, na zatím jim neobvyklý formát, a nad hotovými výtvary komunikovat s ostatními. Dokonce i neposedné nejmladší děti pracovaly se zaujetím a následně se snažily o reprodukci příběhu nad svými výtvary.

4. Návštěva Ekologického centra Toulcův dvůr, program „Skřítek Lesníček“

Cíl : opakování dosud získaných vědomostí o lese, získávání nových formou her v přírodě, přímé pozorování rostlin a zvířat, smyslové vnímání

Činnosti :

- seznámení se zahrádkou v Eko-centru – „Poznáš, co tu roste a kvete?“
- tříbení smyslů na zastávce v lesní části centra „Řekni co slyšíš, vidíš, cítíš?“
- zopakování poznatků o zvířatech a jejich mláďatech (průběžně v celém centru)
- po předchozím pozorování hra „Na mravence“,
- v části u rybníčka pozorování života u vody a ve vodě

Průběžné hodnocení :

Program na celé dopoledne připravila pracovnice Eko-centra Maruška. V zahrádce děti vnímaly hlavně barevnost a různorodost květin, při poznávání vynikaly svými vědomostmi děti, které mají zahrádku. V lesní části děti v tichosti v podřepu pozorovaly jednak živočichy na cestičce – byl objeven slimák, hlemýžď (všimly si rozdílu) a stezka mravenců. Ve větvích keřů a stromů poskakovaly veverka a drobné ptactvo, na stromě Pepík objevil hnízdícího holuba hřivnáče. Touto formou byly také zopakovány poznatky o jednotlivých patrech „Lesního domu“, o rostlinách a zvířátkách, které v něm rostou a žijí. Při sluchových hrách vnímaly děti zpočátku ticho a klid (les jakoby „vytušil nebezpečí“), po chvíli se ale vše vrátilo k normálnímu životu a děti zkoušely rozeznávat zpěv jednotlivých ptáků, určovat zvuky z okolí apod. Tyto aktivity byly pro živější děti náročné (Anrejka, Tomášek, dvojčata a Filip). Po předchozím pozorování stezky mravenců děti velmi zaujala hra „Na mravence“, (závodivé sbírání kukel ve dvojicích) a hra „ Stavíme hnízdo“, kdy si děti sháněly materiál, stavěly hnízdo, vajíčka zahřívaly, vylíhnutého ptáčka pojmenovaly na „Sluníka“ a poté ho pilně musely krmít. U rybníčka a v okolí nám Maruška ukázala plno rostlinných i zvířecích zástupců tohoto prostředí.

5. Vytvoření Skřítky Lesníčka

Cíl : zopakování znalostí získaných v Eko-centru, rozvíjení slovní zásoby a fantazie, zdokonalování jemné motoriky při práci s přírodninami

Činnosti :

- navození zájmu na školní zahradě – komunikativní kruh (se zavřenýma očima začarování se „zpátky za Lesníčkem“)
- jak asi Lesníček vypadá, které děti v lese vidí rád a proč , čím se živí apod. (mluví jen ten, který má v ruce např. šišku).
- výroba skřítky z dostupných přírodnin nalezených na zahradě, doplnění přírodními materiály (vlnou, pytlou apod.), pomoc učitelky s lepicí pistolí
- podle zájmu u stolku práce s prac. listem „ Zmatený les“

Průběžné hodnocení:

Pomocí kouzelného zařítka (děti navrhly již známé z příběhu „Jak šumí les“) se nám podařilo vrátit do říše Skřítky Lesníčka bez problémů. Zážitky z předchozího dne si hlavně starší děti připomínaly skoro souvislým vypravováním, nejmladší často nedodržely pravidlo- mluvím, jen když mám v ruce... Při popisu jak Lesníček asi vypadá se rozproutila diskuze plná představ co do velikosti, pokrývky hlavy a oblečení. K jídlu má prý určitě rád „ vepřo- knedlo- zelo (opět Pepík) a přemýšlivé hlavinky přišly i na to, že děti, chovající se v lese tiše a podle všech pravidel, Lesníček v lese vítá, ostatní neposluchy začaruje třeba v pařezy.

Z kulatin, klacků, šišek, listů, kapradin, kamínků a ostatních přírodních doplňků byl vytvořeno učiněné „ dobrotisko asi tak 3x větší než děti. Nový kamarád byl přivítán písničkou „ Já do lesa nepojedu“ a všechny hřál pocit dobře vykonané práce. Kdo se chtěl potrápiti s pracovním listem „ Zmatený les“ tak mohl, dětí bylo však minimum a tak si tuto činnost ještě zopakujeme.

Připravené aktivity na školu v přírodě

Živočichové v LESNÍM DOMĚ

Sklep: **Žížaly, krtek** (četba příběhů Krtek z knihy „Jak Krtek ke kalhotkám přišel“ zkoumání vzorku půdy lupami, prac.list „ Krtkova domácnost“, aktivity z červené ekologie str. 29)

Přízemí: **Mravenec** četba z knihy „Ferda Mravenec“, báseň „ Polámal se mravenček“, aktivity – pozorování na cestičkách, jakou mají sílu, proč mravenci nezabloudí, jak se brání nepříteli – žlutá ekologie str.34)

1.patro: **Veverka** (říkadlo s pohybem „Veverka čiperka..“, aktivity – pozorování, výroba z přírodnin, pohybové aktivity- skoky, hod šiškou na cíl apod.)

Rostlinná říše v LESNÍM DOMĚ

Přízemí: **Byliny, keřky, mechy** (výroba herbáře, čichová hra „ voňavý koktail“, báseň o kapradí, aktivity pozorovací apod.)

Stromové patro: **Borovice** (báseň, pohyb.hra „Stojí stojí borovice“ a ostatní aktivity ze žluté ekologie str.47, kůrová kopírovací hra apod.)

Další náměty: smyslové hry se stromy a pod stromy „ Můj strom“, „Hlasy přírody“, „Okno země“ (žlutá eko.str.52)
aktivity – Tichý pozorovatel, Hmatový koktail, Čichový koktail, Malování přírody přírodou, Badatelé o stromech, Králové stromů, Objevujeme lesní hudbu, Vymýšlíme povídky o lese, Hrajeme lesní divadlo apod.

Závěrečné zhodnocení proběhne po návratu ze školy v přírodě, která by měla být vyvrcholením a praktickým opakováním dosud získaných poznatků a doplněním nových (viz mozaika).

Protože se všechny naplánované činnosti a témata určitě nepodaří zrealizovat, v příštím školním roce se k tématu LESNÍ DŮM opět vrátíme.

UKÁZKA PODKLADOVÉHO MATERIÁLU PRO PROJEKT „VODA“ IDY JARNÍKOVÉ

Voda a dítě

Voda jest živel, který má býti dětem milý, neboť styk s vodou jest zdravý (čistota, otužování). Již malé dítě rádo plácá ručkou do vody, nabírá vodu, vylévá ji a přelévá; v létě se brodí a koupe. (Pozor, ať uhřáté nejde do vody!)

Má se často myt, vyplachovat si ústa a čistit si zuby. K tomu vedeme děti denně; i ve škole zavedeme mytí ruček před jídlem a po něm.

Necháme děti umývat nádobí pro loutky, prát jejich prádlo a šaty, obstarat květiny v květináčích i ve vázách.

Skutečný styk s vodou a její užití dá dětem zkušenosti a zážitky, jež se rozmnoží pozorováním vody a života v ní. Dítě bude zajímáti **život na vodě**: v Praze doprava po vodě (jmenujte!) i přes vodu, lovení ryb, plovárna, praskání ledu a povodeň, v zimě kluziště. Na venkově jest to hlavně koupání a brodění, stavba rybníčků a hrází, chytání pulců, někde i raků, trhání pomněnek a blatouchů; pozorování vodních ptáků a plavení koní, klapání mlýna nebo vodní pily – podle toho, co děti vidí a prožívají.

Dosti bohatý program může býti o užití vody pitné, říční, dešťové. O užití vody mluví se často příležitostně (o hasiči, o mytí a prádle, o zalévání atd.). Zábavnými pokusy poznají děti průhlednost a bezbarvost čisté vody, zabarvení nebo zakalení vody špinavé. Poznají rozpouštění přísad (cukru, soli), míšení s tekutinami (ocet, šťáva malinová, citron apod.). Cviky smyslů i v denním životě poznají děti vodu studenou, teplou a vlažnou; horkou poznají jen opatrně, před vařící vodou je chráníme. Postarejme se hlavně o skutečné zážitky a o příležitost k pozorování života, o jeho napodobení.

Z pramenů vody znají městské děti obyčejně jen vodovod, vodu dešťovou a pak řeku, která je v místě a již jmenují buď jménem (Vltava), nebo prostě vodou. Znalost pramenů řídí se místem. O moři děti často mluví, hrají si na ně, ale správnou představu mají jen přímořské děti nebo které byly u moře – při hrách jezdí u nás děti vlakem přes most, který podle jejich mínění spojuje břehy moře.

Něco jiného uvidí děti na vycházce podél vody a přes most v Praze, jiné zábavy a poznatky mají děti na venkově. V Praze pozorovaly děti loďky rybářské i veslařské, lázně, mlýny, parníky, divily se zrcadlení ostrova a domů v řece a myslily, že to je jiné město obrácené komíny dolů. Na venkově užijí děti mnoho radostí u mělkých potůčků, ba i v loužích, a musí býti dobře hlídány, aby se neutopily – tak je láká voda a co je v ní: písek, oblázky, balvany i živočišstvo.

Nepřivádíme násilně a za všech okolností dětem předškolního věku vědomostí o všech pramenech a shromážděných vod, ale objeví-li se v říkadlu, v pohádce nebo při hře slovo, o němž určitě nevíme, znají-li děti jeho smysl, krátce a názorně je vysvětlíme. Ostatně děti *chtějí* znát příčinu zjevů.

„ A tati, kdo tu vodu do potoka pořád leje? Kdo jen, kdo? Kdo ji tam nalil?“
(Pavel Sula: *Majda boběček*)

Proč bychom dítěti odepřeli vysvětlení?

Také **pohyb vody** děti vábí: házejí do proudu papír, dřívko, list, větévku a pozorují, jak voda kořist unáší (viz Němcová: *Babička*). Rychlost toku je velmi různá, u potoků a řek tekoucích ze svahů je mnohem rychlejší než u vod v rovině; tok splavných řek bývá pomalejší.

Připojený program ukazuje bohatství látky, z níž lze si vybrati, co je vhodné vospělosti dětí (jiné náměty jsou uvedeny dál) a prostředí, v němž žijí.

Program (Vypracujte!)

Neteče (porouchaný vodovod). – Povodeň v bytě (průtrž mračen nebo porouchaný vodovod). – Rybníčky, dřevěné mlýny na potoce. – Házení kaménků (žabky). – Zrcadlo ve vodě. – Obrácené město – kostel – strom atd. – Potůček. – Co potůček vypravuje. – Napršelo! – Na rybníce. - V rákosí. – Nechod' sám k vodě! – Na břehu rybníka. – Pod jezem. – Historie vodní kapky. – Jak plyne prouteček (B.Němcová). – Na jaře u vody. – Jarní život ve vodě.- Na jaře (v létě, v zimě) na Vltavě. – Zamrzlá Vltava. – Vítr na vodě. (Nejlépe po vycházce; lze dobře připojiti dramatizaci.)

(*O vodě, co v ní roste a žije*. Uspořádala Ida Jarníková, Praha 1933.)

Pokračování kapitoly najdete v knize

Projekt BOROVICE

Termín plnění: 17.6. – 24.6.2005, škola v přírodě v Zásadě u Jablonce n./Nisou

Věková skupina: heterogenní skupina 4 – 6 leté děti

Rozložení projektu:

- **sobota** – nalezení „BOROVICE“ vhodné pro naše zkoumání
- **neděle** – pohybová hra s textem a pohybem „Stojí, stojí borovice“, hmatová hra „Můj strom“ a sluchová hra „Hlasy přírody“
- **pondělí** – zkoumáme borovici pomocí všech smyslů, kůrová kopírovací hra
- **úterý** –s pracovníkem poleší jdeme do školky (tentokrát lesní)
- **středa** – hry „Hmatový a čichový koktejl“, četba povídky „Smutný les“, hrajeme „Lesní divadlo“
- **čtvrtek** – polodenní hra „Za svatojánským pokladem“- opakování vědomostí

Dosud získané znalosti dětí:

Projekt „BOROVICE“ je součástí a vyvrcholením celoročního projektu „Seznamování dětí s přírodou“ s podtématem „Ekosystém LES“.

Formou úvodní vyjížďky do Ďáblického lesa a přípravných témat:

- Když se řekne les
- Četba z knihy D. Mrázkové „Proč pláčeš muchomůrko“
- Výtvarné ztvárnění příběhu „Jak šumí les“
- Program v Eko-centru „Skřítek Lesníček“
- Vytvoření Skřítku Lesníčka
a s využitím dětské a odborné literatury, (viz příložený seznam v předchozí práci), byly děti dobře připraveny na vyvrcholení celoroční práce, na týdenní pobyt uprostřed přírody.

Hlavní cíle projektu:

jsou spolu se záměry stanoveny v úvodní části projektu „Ekosystém LES“.Ve škole v přírodě děti budou :

- posilovat přirozený poznávací cit (zvědavost, zájem, radost z objevování atd.)
- aktivně používat osvojených poznatků v přírodě a v běžném životě

Vlastní realizace projektu a její průběžné vyhodnocování

SOBOTA – seznámení s okolím penzionu, hádanky o lese, báseň Fr.Hrubína „Borovice“, hledání vhodné borovice. Po nalezení usednutí na kraji lesa.

Cíl: procvičování pozorovacích a rozlišovacích schopností

Činnosti: úvodní poznávací vycházka, po nalezení vhodného stromu usednutí na kraji lesa, navození formou hádanek:

Korunu má – král není.

Listy má – kniha není.

Před deštěm chrání – deštník není.

Co je to? (STROM)

*Co má v lese nejvíc jehliček?
(JEHLIČNATÉ STROMY)*

*Co v létě kvete, v zimě dozraje
a veverka si na tom pochutná?
(ŠIŠKA)*

- zopakování vědomostí o stromech z MŠ - jejich funkce v lese (stín za parného dne, vyrovnané teploty v zimě i v létě, obydlí a úkryt pro zvířátka atd.)
- upoutání pozornosti na borovici pomocí básně Fr. Hrubína „ Borovice“:

*Stojí, stojí borovice
kdyby jich tu bylo více,
stál by tady celý les.
Přichystal bych pro vás hody:
Pojď, Honzíčku, na jahody,
sbírej si a jez!*

- cílené pozorování - jehlice, tvar koruny a její zbarvení, šišky, kůra a její zbarvení
- porovnávání se sousedním smrkem (délka jehličí, šišky atd.), báseň J.Čarek „ Smrk“:

*Mladý smrček, smrk
natahuje krk:
Pust'te mě ven ze stínu,
bez slunce tu zahynu!*

- rytmizace s doprovodem hrou na tělo, potom s lesními hudebními nástroji z přírodnin
- na závěr – výběr a očištění místa pro tvoření obrázků z nalezeného jehličí a ostatních přírodnin - možné nalepování na připravené podložky, navlékání náhrdelníků ze šišek

Průběžné hodnocení :

Okolí penzionu je obklopeno lesem, a tak příhodnou borovici i s místem k posezení děti našly snadno. Předškoláci aktivně spolupracovali při opakování vědomostí o lese, z mladších dětí překvapil svými znalostmi (hlavně o houbách) Kevin. Všem se poměrně dařilo využívat vědomostí získaných v MŠ i ohledně bezhlučného pobytu v lese. Po úvodních hádankách se Martin, Terežka a dvojčata pustili do vymýšlení hádanek vlastních, s pomocí učitelek řešitelných. Báseň „Borovice“ všechny zaujala svým rytmem, a proto byla ihned doprovázena hrou na tělo, i tím, co kdo našel. Děti bavilo podle vlastních návrhů střídat hlasitost, tempo, doprovody na nástroje. Vyzkoušely si dokonce i kánon. Při relaxaci vleže na zádech se pak dobře pozorovaly a vnímaly na vybrané borovici zadané úkoly – tvar koruny, zbarvení, kmen s kůrou a její barva, délka jehlic a velikost šišek. A protože v bezprostřední blízkosti stál statný smrk, porovnávalo se jedna radost. Obrázky z přírodnin se velmi vydařily, hlavně využitím dlouhých jehlic borovice a krátkých ze smrku. Vznikla tak lesní zvířátka i celý les.

NEDĚLE - vyhledávání dalších borovic v blízkém okolí, pohybová hra s textem „Borovice“, hmatové rozlišení kůry borovice a dalších stromů – hra „Můj strom“, sluchová hra „Hlasy přírody“.

Cíl: opakování poznatků o borovici prostřednictvím porovnávání – vyhledávání dalších, procvičování paměti, tříbení smyslů

Činnosti: vycházka do blízkého okolí penzionu s vyhledáváním dalších borovic – porovnávání v představách a ve skutečnosti, u vybraného stromu posezení

- opakování básně „Borovice“, potom pohybové ztvárnění podle J. Berdychové
- hmatová hra „Můj strom“ ve dvojicích se zavázanýma očima – zkoumání struktury kůry borovice a jiných sousedních stromů, porovnávání s komentářem
- na zklidnění sluchová hra „Hlasy přírody“ – vyhodnocování vyslechnutých zvuků,

Průběžné hodnocení: porovnávání probíhalo zábavnou formou – kdo našel borovici, v tichosti si pod ní stoupl a dotkl se jí rukou (bez křiku a strkání). Po pohybovém ztvárnění podle J. Berdychové děti vymýšlely další varianty samy. Hmatové porovnávání kůry borovice a např. smrku bylo, i po předchozím vyzkoušení, velmi těžké (zvládly jen nejstarší děti).

Dvojice byly vyzvány, aby se zaměřily na kůru hladší (např. břízy atd.), osvědčilo se i složení dvojic mladší – starší. Při hře „Hlasy přírody“ uplatnila většina dětí svojí fantazii – slyšely

„větrnou píseň v korunách stromů“, „šelestění a šumění stromů“, vítr „lechtal“ na čele (rozšiřovali jsme si tak i slovní zásobu). Relaxační chvílka vyzněla velmi mile a příjemně, děti se pomalu stávaly součástí přírody a to i díky tomu, že v MŠ zařazujeme takové relaxace denně.

PONDĚLÍ – dopis od Skřítky Lesníčka, hra „Jaká je naše borovice?“- zkoumáme pomocí všech smyslů, na závěr „Kůrová kopírovací hra“

Cíl: sbírání postřehů a dojmů o jednom objektu, uvědomění si rozdílných struktur kůry

Činnosti: četba dopisu od Lesníčka – podle zadaných otázek zopakování básní o borovici i smrku, opakování činností a získaných poznatků

- vycházka ke skupince borovic, zesílení dojmů - zkoumání pomocí smyslů
- dotýkáme se a očíháváme kůru, jehličí, šišky
- hmatáme nejen prsty, ale také svými tvářemi, nohama nebo celým tělem
- obejmeme strom a důvěrně se s ním seznámíme
- měříme jeho obvod, odhadujeme jeho výšku a věk
- ohledáváme jeho rány a jizvy a soucítíme s ním
- kůrová kopírovací hra

Průběžné hodnocení: dopis děti podnítil k vyprávění o tom, co prožily, popisovaly jednotlivé dny na škole v přírodě a to, co se dosud naučily. Skřítek Lesníček, kterého si děti vyrobily ještě v MŠ, totiž onemocněl, a nemohl s dětmi odjet. Proto v dopise prosil, aby jemu, a kamarádům v MŠ, ostatní děti z přírody poslaly nakreslený obrázek borovice. Práce to byla spíš kolektivní a bylo při ní využito netradiční techniky, kreslilo se přírodninami (barva zelená – trávou, hnědá – lesní půdou, žlutá a modrá barva – nalezenými kvítky). Dopis byl odeslán a práce slavily v MŠ veliký úspěch.

Kreslení přírodninami ale následovalo až po silných dojmech ze smyslového poznávání stromu. Hlavně dotyky tvářemi, ohledávání „jizev a bolístek“ a následné objetí borovice zanechalo v dětech (podle popisování dojmů) hluboký a citově bohatý zážitek. Výsledkem bylo přímo filozofické zjištění malých badatelů, že jakýkoliv strom je vlastně také živá bytost, která cítí bolest stejně jako ostatní.

Po „kúrové kopírovací hře“ děti porovnávaly strukturu kůry různých stromů se strukturou kůry borovice, hledaly podobnosti a rozdíly. Také jsme si na závěr procvičili všichni svoji fantazii a ve směsici čar hledali obličej, postavy atd.

ÚTERÝ- cesta do lesní školky s pracovníkem polesí

Cíl: praktická ukázka v lesní školce by měla děti přivést k poznatku, že vypěstovat strom ze semenáčku a potom jej vzrostlý vysadit do lesa je dlouholetá, namáhavá a záslužná práce.

Činnosti: seznámení se s pracovníkem polesí, opakování poznatků

- přesun do lesní školy, prohlídka a pomoc při čištění od plevelů
- vlastnoruční vyrýpnutí semenáčku, přesazení do květináčku

Průběžné hodnocení: Sympatický vousatý pracovník místního polesí si ihned získal sympatie dětí i se svým pomocníkem jezevčíkem Sidem. Naši svěřenci byli za své „lesní“ znalosti pochváleny (což nás velice potěšilo) a po cestě do lesní školky rozlišovali okolní stromy. Lesní školka pak byla přirovnána ke školce naší – malé semenáčky jsou děti z MŠ a ti vzrostlejší vedle školáci. Vzrostlejší jedinci mezi nimi, podle dětí, paní učitelky. Dozvěděli jsme se, jak se získávají semena ze šišek, kolik dá práce semenáčky „vypílat“ – přesazovat, plet plevel, chránit je proti škůdcům, následně přesadit do lesa mezi ostatní. Přirovnali jsme si život stromu a jeho růst k růstu a vývoji člověka. Mimo školku v okolním lese děti trefně přirovnávaly vzrostlé stromy k „mamince a tatínkovi s dětmi“ – to když se strom vysemenil ve svém okolí, nebo ke „staré babičce a dědečkovi“ – staré pokroucené stromy atd.

Všichni jsme si také s rukavicemi vyzkoušeli, kolik práce dá zbavit školku plevelů. Ale odměna stála za to! Děti si mohly, za naší pomoci, vyrýpnout semenáček, přesadit jej do květináčku a po poučení, jak se o něj starat, si jej odnést domů. Budou se o stromek starat, a po dohodnuté době si všichni svého svěřence do školky přinesou, porovnáme jejich velikost atd. Tři „lesní miminka“ jsme dostali i na naší školní zahradu, děti tak budou pozorovat růst i v MŠ.

STŘEDA – hry „Hmatový a čichový koktejl“, četba povídky „Smutný les“, hrajeme „Lesní divadlo“

Cíl: vědomé vnímání čichem a hmatem, citový prožitek při líčení pozorovaného, prožitého nebo vymyšleného

Činnosti: po cestě k borovici sběr přírodnin

- na paloučku hra „Hmatový a čichový koktejl“ – výběr z plátěného sáčku, pomocí hmatu a čichu určování(zamíchání i předmětů, co do lesa nepatří)
- sběr „voňavých“ přírodnin(mechů, listů jahodníku, lesní půdy atd) ve dvojicích do kelímků, pojmenování „voňavého koktejlu“. Dodržení zásady „trhat a rýpat minimálně“
- pro zklidnění četba povídky „Smutný les „ od Maria Weinlanda
- hrajeme „Lesní divadlo“ – stromy si vyprávějí o svých zážitcích při poslední bouři v lese, personifikujeme – starý muž, mladá dáma, vymýšlíme jim charaktery atd.

Průběžné hodnocení: v lese trávíme většinu dne a na dětech to je vidět, smysly začínají být velmi citlivé, rozlišování a určování přírodnin hmatem i čichem probíhalo takřka bez chyb. Všeobecné veselí způsobily záměrně přimíchané předměty, které do lesa nepatří (mýdlo, citron, použitá ponožka, lahvička s parfémem atd.), čichové vjemy byly opravdu intenzivní. Při sběru do kelímku musely být děti neustále upozorňovány, aby lístky a mechy trhaly minimálně, že postačí lístek „zamnout a pomačkat“, což k požadované vůni postačí. Jména koktejlů zněla přímo poeticky např.: „lesní pohádka, Jahodníčkovovo tajemství, mechové překvapení atd.

Povídka „Smutný les“ na děti citově velmi zapůsobila. Příběh o tom, jak chtěl les v neděli potěšit svou zelení a nádherným vzduchem pracující rodiny z blízké vesnice. Jejich „odpočinek“ ale vypadal tak, že po odchodu rodin zůstal les polámaný, podupaný a poničený. Autor popisuje pocity lesa - „...a les chtěl přece potěšit!“ Děti reagovaly rozhořčeně, popisovaly jejich nevhodné chování, soucítily s lesem. Následovalo „Lesní divadlo“, ve kterém pocity ještě doznívaly, přesvědčivý byl hlavně „rozhovor poničených stromů“ podaný Martinem a Andrejkou.

ČTVRTEK – polodenní hra „Za svatojánským pokladem“

Cíl: opakování a shrnutí poznatků pomocí zadaných úkolů

Činnosti: skupinka nejstarších dětí za pomoci učitelek vymýšlela pro ostatní úkoly, při kterých si všichni zopakovali zábavnou formou poznatky a vědomosti o stromech i o celém lese

- vymýšlení cesty a vhodných míst ke schování „dopisů“, výběr vhodného místa k ukrytí „svatojánského pokladu“
- po nalezení pokladu závěrečný táborák

Závěrečné hodnocení:

Motivace hry „ Za svatojánským pokladem“ byla zvolena záměrně, večer (pro nás odpoledne) se otvírají tajné jeskyně a těm, kdo si zaslouží, vydají své poklady. Noc se nazývá svatojánská a vyšla nám přímo na termín, který jsme potřebovali. Ještě před začátkem hry jsme si všichni zopakovali, jak se v lese pohybovat a co dělat, abychom ten „vytoužený poklad“ našli.

Během cesty a plnění zadaných úkolů si děti vedly opravdu zdatně, starší pomáhaly mladším a poznatky získané během pobytu v přírodě i v MŠ dovedly zužitkovat a použít. Poklad byl ukryt v jeskyňce uprostřed lesa a dalo velkou práci jej objevit. Starý otlučený hrnec plný zlatáků – to bylo radosti! Odměna byla zasloužená, vždyť i náš známý „ Vousatý Vašek“ (jak si děti pojmenovaly pracovníka polesí) ocenil jejich znalosti a účastnil se se Sidem našeho závěrečného táboráku.

Po návratu se budeme k prožitému týdnu a k získaným vědomostem pravidelně vracet.

Vědomosti a poznatky získané touto zábavnou formou zůstanou pevně uloženy v dětské paměti a budou dětmi využívány i v praktickém životě.